

Maria Visoschi

Ioan Visoschi

**ESEURI ȘI MODELE
DE SUBIECTE REZOLVATE
PENTRU EXAMENUL
DE BACALAUREAT 2024**

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

PROBA SCRISĂ
PROBA ORALĂ
PROFILUL REAL
PROFILUL UMANIST

București, 2024

Tehnoredactare: *Maria și Ioan Visoschi*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VISOSCHI, MARIA

**Eseuri și modele de subiecte rezolvate pentru examenul de Bacalaureat 2024.
limba și literatura română / Maria Visoschi, Ioan Visoschi. - București : Bifrost, 2024**

Conține bibliografie

ISBN 978-630-6514-23-6

I. Visoschi, Ioan

811.135.1

821.135.1.09

© Toate drepturile sunt rezervate. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă fără acordul scris al editurii și al autorilor.

Copyright © 2024

Editura Bifrost

Str. Liviu Rebreanu nr.46-58, sector 3, București

e-mail: office@bifrost.ro

www.bifrost.ro

VISOSCHI MARIA

VISOSCHI IOAN

ESEURI

ȘI

MODELE DE SUBIECTE REZOLVATE PENTRU EXAMENUL DE BACALAUREAT 2024

Conform Programei de examen pentru disciplina
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

PROBA SCRISĂ
PROBA ORALĂ
PROFILUL REAL
PROFILUL UMANIST

1. Îndrumări pentru rezolvarea celor trei subiecte, Proba scrisă.
2. Noțiuni teoretice pentru rezolvarea Subiectului I, Proba scrisă și a subiectelor de olimpiadă.
3. Șabloane pentru rezolvarea cerințelor de la Subiectul al II-lea.
4. Dezvoltarea adecvată a eseului pentru textele poetice și redarea integrală a poeziilor (Subiectul al III-lea).
5. Dezvoltarea adecvată a eseului pentru textul narativ și dramatic, privind cele 3 tipuri de cerințe:
particularități de construcție a textului narativ/dramatic, particularități de construcție a personajului și relația dintre două personaje (Subiectul al III-lea).
6. Modele propuse, similare Subiectelor de bacalaureat și rezolvarea lor.
7. Teorie și modele de subiecte rezolvate pentru examenul oral.

Profesor Gradul didactic I MARIA VISOSCHI
Profesor Gradul didactic I IOAN VISOSCHI

Cuprins

PROBA SCRISĂ. REPERE TEORETICE	6
I. Categoriile semantice	6
II. Semnele de ortografie și de punctuație	7
III. Locuțiunile/expresiile.....	11
IV. Valoarea expresivă a verbelor	12
V. Comentarea unei secvențe din text	13
VI. Genul epic	14
VII. Instanțele comunicării narative	14
VIII. Perspectiva narativă. Viziunea. Focalizarea	17
IX. Incipitul.....	18
X. Genul liric.....	19
XI. Mărci lexico-gramaticale ale eului liric.....	19
XII. Mărci ale subiectivității	19
XIII. Tipuri de lirism.....	20
XIV. Caracteristicile limbajului poetic.....	20
XV. Interogația retorică.....	20
XVI. Denotație și conotație	20
XVII. Explicarea titlului/semnificația titlului.....	21
XVIII. Câmpul semantic. Câmpul lexical.....	21
XIX. Tema și motivul literar	22
XX. Elemente de prozodie: rimă, ritm și măsură	22
XXI. Figurile de stil	24
XXII. Ideea poetică și mijloacele artistice. Imaginea artistică. Imaginarul poetic	28
XXIII. Arta poetică	28
XXIV. Descrierea.....	29
XXV. Funcțiile descrierii literare	29
XXVI. Genul dramatic.....	30
XXVII. Rolul notațiilor autorului (indicațiilor scenice și de regie sau al didascaliilor)	30
XXVIII. Stilurile funcționale ale limbii române.....	31
XXIX. Calitățile generale ale stilului.....	33
XXX. Calitățile particulare ale stilului.....	33
XXXI. Definiții ale speciilor literare.....	34
1. Basmul.....	34
2. Nuvela.....	35
3. Comedia	35
4. Romanul	35
5. Balada.....	36
XXXII. Curente literare	36
XXXIII. Perspectiva de prezentare a ideilor	41
XXXIV. Îndrumări pentru rezolvarea celor trei subiecte.....	42
SUBIECTUL I (A).....	42
SUBIECTUL I (B) - TEXTUL ARGUMENTATIV	42
SUBIECTUL al II-lea	44

ȘABLOANE	45
1. Ideea poetică	45
2. Perspectiva narativă	46
3. Rolul notațiilor autorului	46
4. Caracterizarea personajului	47
SUBIECTUL al III-lea	47
Cerințele subiectelor și baremul de evaluare și notare	49
TABEL CU AUTORII ȘI OPERELE LITERARE	54
MODELE PROPUSE	55
MODELUL NR. 1	55
MODELUL NR. 2	56
MODELUL NR. 3	57
MODELUL NR. 4	58
MODELUL NR. 5	60
MODELUL NR. 6	61
MODELUL NR. 7	63
MODELUL NR. 8	65
MODELUL NR. 9	67
MODELUL NR. 10	70
MODELUL NR. 11	71
MODELUL NR. 12	73
MODELUL NR. 13	75
MODELUL NR. 14	77
MODELUL NR. 15	79
MODELUL NR. 16	82
MODELUL NR. 17	84
MODELUL NR. 18	86
MODELUL NR. 19	88
MODELUL NR. 20	89
MODELUL NR. 21	91
MODELUL NR. 22	93
MODELUL NR. 23	94
MODELUL NR. 24	95
SUGESTII DE REZOLVARE	97
MODELUL NR. 1	97
„Luceafărul” de Mihai Eminescu	99
MODELUL NR. 2	106
„Aci sosi pe vremuri” de Ion Pillat	107
MODELUL NR. 3	111
„Plumb” de George Bacovia	112
MODELUL NR. 4	115
„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii” de Lucian Blaga	116
MODELUL NR. 5	119
„Riga Crypto și Iapona Enigel” de Ion Barbu	120
MODELUL NR. 6	124
„Testament” de Tudor Arghezi	126
MODELUL NR. 7	129
„Leoaică tânără, iubirea” de Nichita Stănescu	131
MODELUL NR. 8	134

„Ciocnirea” de Mircea Cărtărescu	135
MODELUL NR. 9	138
„Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă - particularitățile textului narativ	139
„Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă - particularități de construcție a personajului.....	141
„Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă - relația dintre două personaje	144
MODELUL NR. 10	146
„Moara cu noroc” de Ioan Slavici - particularitățile textului narativ	148
„Moara cu noroc” de Ioan Slavici-particularități de construcție a personajului ..	150
„Moara cu noroc” de Ioan Slavici - relația dintre două personaje.....	152
MODELUL NR. 11	154
„Ion” de Liviu Rebreanu – particularitățile textului literar	156
„Ion” de Liviu Rebreanu – particularități de construcție a personajului.....	157
„Ion” de Liviu Rebreanu - relația dintre două personaje	159
MODELUL NR. 12	162
„Baltagul” de Mihail Sadoveanu - particularitățile prozei narative	163
„Baltagul” de Mihail Sadoveanu–particularități de construcție a personajului.....	165
„Baltagul” de Mihail Sadoveanu - relația dintre două personaje	167
MODELUL NR. 13	169
„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” de Camil Petrescu, particularități prozei narative.....	171
„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” de Camil Petrescu –	173
particularități de construcție a personajului	173
„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” de Camil Petrescu –	175
relația dintre două personaje	175
MODELUL NR. 14	177
„Enigma Otiliei” de G. Călinescu - particularitățile prozei narative.....	179
„Enigma Otiliei” de G. Călinescu – particularități de construcție a unui personaj	180
„Enigma Otiliei” de G. Călinescu - relația dintre două personaje	183
MODELUL NR. 15	185
„Moromeții” de Marin Preda– particularitățile prozei narative	187
„Moromeții” de Marin Preda – particularități de construcție a unui personaj.....	189
„Moromeții” de Marin Preda - relația dintre două personaje	192
MODELUL NR. 16	194
„Alexandru Lăpușeanul” de C. Negruzzi -particularități de construcție a.....	195
personajului	195
MODELUL NR. 17	197
„O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale – particularități de construcție a unei comedii studiate.....	198
„O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale - particularități de construcție a unui personaj	200
„O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale - relația dintre două personaje	202
MODELUL NR. 18	204
„Iona” de Marin Sorescu – particularități ale unui text dramatic studiat.....	205
MODELUL NR. 19	207
„Rugăciune” de Octavian Goga.....	208
MODELUL NR. 20	210
„Zmeura de câmpie” de Mircea Nedelciu- particularități de construcție a romanului ...	212
MODELUL NR. 21	214
„Maitreyi” de Mircea Eliade – particularitățile prozei narative.....	215

MODELUL NR. 22	217
Titu Maiorescu	218
Eugen Lovinescu	220
MODELUL 23	222
„Jocul ielelor” de Camil Petrescu - particularități ale unui text dramatic studiat	223
„Jocul ielelor” de Camil Petrescu - particularități de construcție a unui personaj dintr-o dramă interbelică	225
MODELUL NR. 24	227
„Fântâna dintre plopi” de Mihail Sadoveanu – particularitățile textului narativ studiat .	228
PROBA ORALĂ	230
I. Comunicarea	230
II. Funcțiile comunicării	231
Funcțiile limbajului	232
Funcțiile limbajului în dialog	232
III. Scopul comunicării	232
IV. Tipuri de texte	232
V. Distincția literar/nonliterar	234
Aplicații	235
Bibliografie	243

PROBA SCRISĂ. REPERE TEORETICE

I. Categoriile semantice

1. Sinonimele sunt cuvintele care au sensuri asemănătoare sau identice, dar forme diferite. Dacă un cuvânt are mai multe sinonime, se realizează o serie sinonimică. Este bine să găsești cât mai multe sinonime pentru cuvântul dat. De asemenea, este important să menții aceeași clasă gramaticală a sinonimului cerut; spre exemplu, dacă ți se cere să numești sinonimul substantivului *ipocrizie*, nu poți să răspunzi prin *prefăcut* (adjectiv), ci tot printr-un substantiv – *prefăcătorie*. Fii atent la verbele de la modul infinitiv! Prepoziția „a” din fața verbului trebuie să apară de fiecare dată: **a** surprins = **a** uimit, **a** impresionat, **a** mirat, **a** uluit. Sinonimia este necesară pentru rezolvarea cerinței de la primul subiect: *Indică sensul din text al cuvântului și al secvenței date.* Este important să cunoști cât mai multe sinonime ale cuvintelor sau chiar seriile sinonimice, astfel încât să poți găsi echivalentul similar, potrivit contextului.

2. Antonimele sunt cuvintele care au forme diferite și sensuri opuse. Exemple: frumos ≠ urât; pretutindeni ≠ nicăieri; a iubi ≠ a urî; bătrân ≠ tânăr; a (se) îmbrăca ≠ a (se) dezbrăca; a înveli ≠ a dezveli.

Antonimele se pot forma și prin derivare cu prefixe (negative):

a-: politic ≠ apolitic; normal ≠ anormal

i-: logic ≠ illogic; legal ≠ ilegal

in-: cult ≠ incult; explicabil ≠ inexplicabil; existență ≠ inexistență; acceptabil ≠ inacceptabil

im-: propriu ≠ impropriu; posibil ≠ imposibil

de-: favorabil ≠ defavorabil; a bloca ≠ a debloca

dez-: avantaj ≠ dezavantaj; acord ≠ dezacord; lipit ≠ dezlipit; ordine ≠ dezordine;

des-: a crește ≠ a descrește; a prinde ≠ a desprinde;

ne-: politicos ≠ nepoliticos; credincios ≠ necredincios; drept ≠ nedrept; calificat ≠ necalificat; accentuat ≠ neaccentuat;

non-: literar ≠ nonliterar; valoare ≠ nonvaloare; existență ≠ nonexistență.

Un cuvânt poate avea mai multe antonime, corespunzătoare sensurilor diferite ale acestuia:

Drept (just, adevărat, corect) ≠ injust, incorect, inexact, eronat;

Drept ≠ strâmb

Drept ≠ nedrept

Drept ≠ stâng.

3. Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă și sensuri diferite.

Exemple: broască, toc, mai, ban, lac, păr, lună.

Omonimele se clasifică astfel:

1. Omonime lexicale:

a. *Totale*: ban (unitate monetară)/ban (mare dregător)

pl. bani / pl. bani

b. *Parțiale*: somn (pește)/somn (stare de repaus)

pl. somni/pl. somnuri

2. Omonime lexico-gramaticale (părți de vorbire diferite):

noi (adj.)/noi (pronume); vânăță; roșie (subst.)/vânăță; roșie (adj.); port (subst.)/port (verb); sare (subst.)/sare (verb); nouă (pronume personal)/nouă (adjectiv propriu-zis)/nouă (numeral).

3. Omonime morfologice (forme flexionare ale aceleiași părți de vorbire): Am văzut niște **fete** (subst. comun, gen. fem., nr. plural, caz. Ac.). Am dat acelei **fete** o carte (subst. comun, gen. fem., nr. sg., caz. D.). Cartea acelei **fete** este frumoasă. (caz G.).

Omografele sunt cuvinte care se scriu la fel și se pronunță diferit: copii/copii; ácele/acéle; véselă/vesélă; móbilă/mobilă.

Omofonele sunt cuvinte care se scriu diferit și se pronunță la fel: ne-am/neam; sau/s-au;

otavă/o tavă; mai/m-ai; unsoare/un soare.

4. Paronimele sunt cuvinte asemănătoare ca formă (diferă doar printr-un sunet sau două), dar au sensuri diferite.

Exemple: aluzie/iluzie; a evalua/a evolua; eminent/iminent; transperant/transparent; companie/campanie; familiar/familial; temporal/temporar; complement/compliment; pronume/prenume.

Având forme asemănătoare, paronimele se pot confunda foarte ușor, mai ales dacă nu este cunoscut sensul lor, de aceea se recomandă folosirea *Dicționarului Explicativ al limbii române*.

5. Cuvintele polisemantice sunt acele cuvinte care au două sau mai multe sensuri, între acestea existând o legătură de sens.

Exemple: **masă** = mobilă formată dintr-o placă dreptunghiulară, pătrată sau rotundă, sprijinită pe unul sau mai multe picioare, pe care se mănâncă, se scrie etc.

= „mâncare”: Masa este servită.

= „ospăț, petrecere”: Au făcut o masă mare.

= „parte a zilei”: Înainte de masă/După masă a venit la noi.

Cuvintele polisemantice includ sensul de bază, sensurile secundare și sensurile figurate ale aceluiași cuvânt. Denumirile elementelor corpului uman sunt cuvinte polisemantice: **mână, cap, picior, ochi, gură**.

Omonimele sunt diferite de cuvintele polisemantice deoarece între ele nu există nicio legătură de sens. Ele sunt cuvinte cu sensuri diferite ale căror forme coincid, în timp ce cuvântul polisemantic se referă la un singur cuvânt care are mai multe sensuri, incluzând sensul de bază, sensul secundar și cel figurat. Spre exemplu, între substantivul *sare* și verbul *sare* nu există vreo legătură de sens, deci ele sunt omonime. Cuvântul polisemantic *gură* are:

• **sens de bază** = cavitate din partea anterioară a capului oamenilor și animalelor, prin care sunt introduse alimentele în organism.

• **sens secundar** = deschizătură, cavitate (gura sacului, gura de incendiu, gura de canal, gura cămășii).

= organ al vorbirii: Gurile rele spun că a fost închis. Nu e decât gura de el. A intrat în gura lumii/gura satului.

= organ cu care cineva se hrănește: Nu pusese nimic în gură. Mai avea o gură de hrănit. Căuta de-ale gurii.

• **sens figurat** (cuvântul este folosit în expresii sau construcții care intră în componența unor figuri de stil): Uită de la mână până la gură. Țipă ca din gură de șarpe. I-am dat mură-n gură. I-a luat vorba din gură. Are o gură cât o șură. L-a luat gura pe dinainte. „Pe-un picior de plai/Pe-o gură de rai”.

II. Semnele de ortografie și de punctuație

	Semne de punctuație	Semne de ortografie
1.	PUNCTUL (.) = marchează sfârșitul unei comunicări, a unei fraze sau propoziții enunțiative, interogative indirecte (<i>Ne-am întrebat cine va veni.</i>) sau chiar formate dintr-un singur cuvânt.	PUNCTUL (.) = în abrevieri, când se păstrează partea inițială a cuvântului și lipsește litera finală (<i>nr., etc., s.f., I. L. Caragiale</i>).
2.	VIRGULA (,) = redă o pauză scurtă, urmată de ridicarea tonului. Marchează: <ul style="list-style-type: none">• Delimitarea unităților sintactice în propoziție și frază – raport sintactic de coordonare prin juxtapunere: Andrei, Petre, Ion și Vasile sunt premianți. (subiecte); Citesc, scriu și învăț.	VIRGULA (,) = în interiorul unor locuțiuni adverbiale: cu chiu, cu vai; de voie, de nevoie; între cuvinte care se repetă: miau, miau; trosc, pleosc. NU SE PUNE VIRGULĂ: Între S și P, precum și între SB (subiectivă) și regenta ei, dacă nu există

	<ul style="list-style-type: none"> • Raportul de coordonare prin juxtapunere între termenii unei enumerații. • Raportul de coordonare pe planul frazei/propoziției cu ajutorul conjuncțiilor coordonatoare adversative „dar”, „iar”, în fața cărora se pune în mod obligatoriu virgula. • Elipsa unui verb predicativ, copulativ sau auxiliar, situație în care intră la concurență cu linia de pauză. • Izolarea unor atribute sau atributive – prezența unei apoziiții: A venit fata aceea, Ioana, pe care o cunosc. Subsemnatul, Popescu Andrei, ... • Existența unei propoziții incidente/construcții incidente/cuvânt incident: Împăratul, cică, era bolnav. <ul style="list-style-type: none"> - Vino aici, spuse el. • Antepunerea unei propoziții circumstanțiale de timp: Când m-am dus la el, ploua. • Izolarea unor propoziții circumstanțiale care au un corelativ în regentă: Cum îți așterni, așa vei dormi. • Marchează cazul V.: - Andrei, vino aici! • Apare înaintea lui „și” folosit adverbial: Și Andrei, și Vasile, și Ion au fost la ziua mea. • Izolează o interjecție de restul enunțului: <ul style="list-style-type: none"> - Ei, ei, ce-i de făcut? - Hm, ar vrea el să-l ierte...; • Marchează prezența unei interjecții de adresare: <ul style="list-style-type: none"> - Mă(i), ce vrei să faci? 	<p>intercalări explicative sau dacă S nu este reluat prin pron. pers. sau demonstrativ.</p> <p>Între vb. cop. și numele pred., precum și între PR (predicativă) și regenta ei, dacă nu există intercalări explicative.</p> <p>Între termenii, între părțile de propoziție sau între prop. coordonate prin <i>și</i> copulativ, precum și prin <i>ori/sau</i> disjunctiv, când nu sunt folosite în perechi.</p> <p>Între atributul neizolat și subst., pron. sau numeralul regent, respectiv între atributiva determinativă și regentă.</p> <p>Între apozitia de identificare și regentul ei.</p> <p>Între c.d., respectiv c. ind. și verbul determinat, precum și între subordonatele corespunzătoare ca sens, așezate după regenta lor.</p> <p>Între regentă și circumstanțiala de loc așezată imediat după aceasta.</p> <p>După o interjecție urmată de un vocativ împreună cu care formează o unitate.</p> <p>Între interjecția <i>ia</i> și verbul sau adverbul următor, dacă între acestea nu există intercalări.</p> <p>Înainte de abrevierile: etc.; ș.a.; ș.a.m.d.</p> <p>Între circumstanțiala de scop/finala, respectiv între consecutiva introdusă prin <i>de</i> conjuncțional și regentă, când acestea se află imediat după verbul regent.</p>
3.	<p>CRATIMA (-) = se pune între cuvinte repetate, când formează o unitate: „valuri-valuri”, „frumoasă-frumoasă”, „mai-mai”, „miau-miau”; in structuri: „mici-mici”</p> <ul style="list-style-type: none"> - pentru a forma un superlativ stilistic, procedeu specific procedului afectiv - pentru aproximație: doi-trei elevi; - între subst., pentru aproximare: distanța Iași-București. 	<p>CRATIMA (-) Marchează:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronunțarea împreună a două părți de vorbire diferite (morfologic); - evitarea hiatului și realizarea diftongului, elidarea/dispariția unui sunet și a unei silabe (fonetic); - conservarea ritmului și a măsurii versului (prozodic). Apare în scrierea formelor conjuncte ale pronumelor: „văzând-o”; „l-am văzut”, a unor cuvinte compuse (nu-mă-uita, zgârie-brânză), în

		<p>abrevieri (d-ta, D-sa, d-lor)</p> <p>Leagă: - substantivele denumind grade de rudenie sau relații sociale: mamă-mea, maică-sa, socru-meu, stăpână-sa;</p> <p>- articolul hotărât enclitic de cuvinte: PNL-ul, y-ul, show-ul;</p> <p>- prefixele ex-, ante-, post-, pro- de cuvinte sau abrevieri: ex-președinte, pro-NATO;</p> <p>- elementele numeralului ordinal: al V-lea.</p> <p>Desparte: - silabele cuvântului pronunțat sacadat: Ne-no-ro-ci-tu-le!</p> <p>- silabele unui cuvânt la capăt de rând.</p>
4.	<p>BARA OBLICĂ (/) = are valorile: pe, supra (1/4, 3/5); spre (ziua de 3/4 iunie); sau, respectiv, ori (argumente pro/contra), dintre (relația om/societate).</p> <p>- delimitează versurile în transcriere pe orizontală (plan sintagmatic): „Doină, doină, cântec dulce/Când te-aud nu m-aș mai duce”.</p>	<p>BARA OBLICĂ (/) = indică unități de măsură: km/oră, m/s</p> <p>Obs.: Nu este flancată de blancuri, nici precedată, nici urmată.</p>
5.	<p>LINIA DE PAUZĂ \square = delimitarea apozitiilor și a construcțiilor intercalate; marcarea lipsei predicatului; exprimarea unei atitudini afective a vorbitorului.</p>	<p>LINIA DE PAUZĂ = în scrierea unor cuvinte compuse: nord-est \square sud-vest</p>
6.	<p>BLANCUL = se folosește pentru a realiza așezarea în pagină a unui text poetic (versuri unele sub altele).</p> <p>Obs.: În limba română semnele de punctuație nu se despart prin blanc de cuvântul care le precedă, dar sunt urmate de blanc, ca la linia de dialog. Punctele de suspensie și linia de pauză (numai ca semne de punctuație) au blanc și în fața lor și după ele.</p>	<p>BLANCUL = pauza albă, este spațiul alb care se folosește în delimitarea și separarea:</p> <p>- cuvintelor în enunț</p> <p>- componentelor unor cuvinte compuse: Râul Alb, cincizeci și opt</p> <p>- componentelor unor locuțiuni: băgare de seamă, a avea de gând, de asemenea...</p> <p>- diferențierea cuvintelor: câte o dată/câteodată; de o parte/deoparte.</p>
7.		<p>APOSTROFUL = marchează absența cifrei/cifrelor de început ale anilor (anii '60);</p> <p>Absența unor sunete din vorbirea personajelor: săru'mâna, dom 'profesor</p> <p>În cuvinte împrumutate din alte limbi: five o'clock</p> <p>Ajută la păstrarea/conservarea măsurii versului.</p>

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

8.	<p>PUNCTELE DE SUSPENSIE (...)</p> <p>- marchează o trăire interioară puternică, astfel încât gândurile ajung să nu mai fie rostite;</p>
----	--

	<ul style="list-style-type: none"> - marchează întreruperea momentană a vorbirii pentru a accentua un sentiment; - marchează întreruperea replicii și intervenția unui alt personaj; - marchează o pauză intenționată, delimitarea secvențelor poetice și lăsarea dreptului de continuare cititorului.
9.	<p>DOUĂ PUNCTE (:) – numai semn de punctuație</p> <ul style="list-style-type: none"> - marchează urmarea unei enumerații cu valoare explicativă; - marchează faptul că urmează un dialog; - după numele personajului care rostește replica (în genul dramatic).
10.	<p>PUNCT ȘI VIRGULĂ (;)</p> <p>Marchează sfârșitul unei comunicări și faptul că în fraza următoare se continuă ideea enunțată anterior;</p> <p>Marchează raportul de coordonare copulativă, adversativă sau concluzivă într-o enumerare, prin juxtapunere între propoziții în cadrul frazei</p>
11.	<p>SEMNUL EXCLAMĂRII (!)</p> <p>Marchează existența unei propoziții exclamative sau o interjecție prin care se exprimă o multitudine de sentimente: uimire, surpriză, revoltă, bucurie;</p> <p>Marchează sugestivitatea tonului imperios.</p> <p>Marchează cazul vocativ al substantivelor.</p>
12.	<p>SEMNUL ÎNTREBĂRII(?)</p> <p>Marchează un enunț/o propoziție interogativă. Poate arăta dorința de a afla un răspuns, dar și incertitudinea vorbitorului. Când se combină cu semnul exclamării, poate arăta o multitudine de sentimente: uimire, nesiguranță, revoltă, neîncredere (în funcție de context).</p>
13.	LINIA DE DIALOG (-) în vorbirea directă, înaintea reproducerii vorbirii unui personaj.
14.	PARANTEZELE DREPTE/UNGHIULARE [] indică pronunțarea unor cuvinte; [...] marchează absența unui fragment mare.
15.	PARANTEZELE ROTUNDE ()
16.	<p>GHILIMELE („ , ... ” ; « ... ») Reproduc gândul intim al personajului. Marchează folosirea unui citat. Sunt folosite când se transcriu titlurile operelor literare, denumirea unei instituții, organizații. Sunt puse când se repetă cuvintele:</p> <p>(ex.: Volga - 3531 kilometri Dunărea – 2680 „), dacă nu este folosită tilda (~).</p> <p>Când se pune citat în citat folosim mai întâi ghilimele obișnuite, românești („ , ... ” ; 99 jos și 99 sus), iar în interior pe cele franțuzești (« ... »). Nu se recomandă folosirea ghilimelelor ”....” (99 sus și 99 sus), specifică limbilor străine.</p>

Sintetizând, semnele de punctuație și de ortografie sunt următoarele:

Semne de punctuație:	Semne de ortografie
1. Punctul	1. Punctul
2. Virgula	2. Virgula
3. Cratima	3. Cratima
4. Bara oblică	4. Bara oblică
5. Linia de pauză	5. Linia de pauză
6. Blancul	6. Blancul
7. Ghilimelele (semnele citării)	7. Apostroful
8. Punctele de suspensie	
9. Semnul întrebării	

10. Semnul exclamării 11. Punctul și virgula 12. Linia de dialog 13. Două puncte 14. Parantezele rotunde/drepte/unghiulare	
--	--

Semne de punctuație ajutătoare:

15. Asteriscul (*)/steluță – folosit pentru a marca notele de subsol (dacă nu sunt marcate prin numerale). Cifra cu care se marchează o notă de subsol sau asteriscul se plasează după cuvânt, „la umărul lui”, adică în partea dreaptă, sus și apare „în josul paginii, sub o linie de demarcație în așa-numitul <i>subsol</i> ” ¹ . Pentru a marca faptul că un cuvânt nu este atestat în limba română, se pune asterisc în fața lui. Asteriscul este pus pentru a marca sfârșitul unui capitol, singur sau împreună cu alte două forme, distribuite în triunghi. 16. Acoladele 17. Bara verticală 18. Semnul ± (plus-minus) 19. Tilda (~, marchează înlocuirea unui element anterior; se pune în locul termenului care se repetă).	
--	--

III. Locuțiunile/expresiile

Locuțiunile sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar care se comportă ca o singură parte de vorbire, având ca echivalent, în general, un singur cuvânt. **Exemple:** aducere-aminte = amintire; plin de sine = încrezut, îngâmfat, fudul; a da ortul popii, a-și da duhul = a muri, a deceda; cu scaun la cap = cu minte, cu judecată sănătoasă; a face din țânțar armăsar = a exagera;

Expresiile sunt construcții concise care exprimă, de obicei, în mod figurat, o idee. Ele sunt mai sugestive decât locuțiunile, au un grad mai mare de expresivitate. **Exemple:** a face cuiva capul calendar = a zăpăci, a îmbuiba cuiva capul cu verzi și uscate; a pune gaz pe foc = a incita, a spori o stare tensionată; a ploua cu găleata = a ploua torențial, foarte tare; a-i ajunge (cuiva) cuțitul la os = a ajunge într-o situație disperată; a umbla după cai verzi pe pereți = a căuta să obțină lucruri nerealizabile.

Diferența dintre expresii și locuțiuni este că locuțiunile sunt mai sudate, au ca echivalent un singur cuvânt (de obicei), nu exprimă idei, nu sunt atât de expresive și de plastice precum expresiile.

Primul item îți cere să indici sensul din text al unui cuvânt căruia trebuie să-i dai sinonimul/sinonimele și al unei secvențe/construcții care poate fi o expresie, o locuțiune sau o sintagmă. Citește secvența în contextul în care se află și formulează enunțul prin care o explici, fără să folosești termeni care intră în componența ei, ci folosește sinonime sau sintagme (construcții) prin care dai un sens echivalent secvenței selectate în cerință. Poți verifica dacă

¹ Magdalena Vulpe, *Ghidul cercetătorului umanist. Introducere în cercetarea și redactarea științifică*, Clusium, 2002, Cluj-Napoca, p.106

răspunsul este corect prin includerea sensului găsit de tine în contextul dat, având grijă să se potrivească.

IV. Valoarea expresivă a verbelor

Pentru a explica valoarea expresivă a verbelor la diverse timpuri (în funcție de tipul celor care sunt folosite în text), este bine să cunoști definiția fiecărui mod și timp verbal. Pornind de la definiție, vei putea să le recunoști, să le selectezi și să aplici cunoștințele teoretice pentru a stabili în mod corect valoarea lor expresivă.

1. Modurile personale (predicative) sunt: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ și imperativ.

Verbele la **modul indicativ** arată o acțiune (stare sau existență) reală, sigură, care se desfășoară în prezent, trecut sau viitor. Este singurul mod la care verbele au toate timpurile.

Timpul prezent arată o acțiune care se desfășoară în momentul vorbirii. Așadar, explicarea valorii expresive a verbelor de la timpul prezent poate porni de la definirea acțiunii ca fiind reală, sigură, ce se desfășoară în momentul vorbirii. În funcție de context, se poate adăuga faptul că **timpul prezent** este folosit în locul **trecutului** pentru ca lectorul/cititorul să fie atras în acțiune, care devine astfel mult mai dinamică și mai atractivă, ca și cum s-ar desfășura în acel moment; **prezentul istoric** se regăsește în operele literare/textele în care este reconstituită o întreagă perioadă din trecut (istorică). **Prezentul etern** se folosește în maxime, proverbe, cugetări, legi și definiții, iar în descrieri se folosește **prezentul descriptiv**: „*Oltul cade repede într-un somn adânc, aproape letargic*”. (Geo Bogza, *Cartea Oltului*). Într-un text în care sunt prezentate situații, întâmplări care se desfășoară în zilele noastre, putem vorbi de un **prezent de actualitate**.

Timpul imperfect exprimă o acțiune (stare sau existență), desfășurată în trecut, dar neîncheiată, întreruptă. Se recunoaște după terminația „-am” la prima persoană (ex.: **lucram**, **citeam**, **vorbeam**). În funcție de text, timpul imperfect se poate explica pornind de la definiție – arată o acțiune întreruptă, neîncheiată, care se poate relua, de aceea verbele la timpul imperfect pot arăta **continuitatea** sau **durabilitatea** acțiunii. În cele mai multe situații, timpul imperfect, alături de perfect simplu, poate fi explicat ca **timp al narării**: „Amu cică **era** odată într-o țară un craiu, care **avea** trei feciori”. (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*). În afară de **aspectul durativ**, timpul imperfect mai poate fi explicat ca un **timp al anteriorității întâmplărilor** față de timpul narării; poate fi folosit ca **prezent al trecutului**, atunci când este asociat cu adverbul deictic (care arată, demonstrează sau întărește un sens) specific timpului prezent „acum” cu scopul de a proiecta în prim-plan evenimentele prezentate sau poate fi folosit ca **imperfect descriptiv/pictural**.

Timpul perfect simplu exprimă o acțiune (stare sau existență), desfășurată în trecut, încheiată cu puțin timp înainte de momentul vorbirii. Este specific Olteniei, zonelor din jurul ei și altor regiuni: Banat, Crișana, Maramureș (ex.: **lucrai**, **băui**, **spusei**, **citii**, **urâi**). Când este folosit acest timp, cititorul poate trage mai multe concluzii despre personaj, despre vorbirea acestuia și despre originea lui. Poate fi explicat ca **timp al narării**, folosit pentru a arăta că acțiunea s-a încheiat cu puțin timp înainte de momentul vorbirii. În unele opere literare, perfectul simplu este folosit pentru a arăta o acțiune încheiată și nu o acțiune terminată de curând: „Moromete *nu-i răspunse*. Începu să dea ocol salcâmului, căutând un anumit loc unde să înceapă a-l lovi”. Verbul „sosi” din titlul poeziei „*Aci sosi pe vremuri*” de Ion Pillat pune în evidență percepția subiectivă a timpului, curgerea sa rapidă pe care omul nu o resimte în atmosfera calmă a satului.

Timpul perfect compus exprimă o acțiune (stare sau existență) reală, sigură, desfășurată în trecut și încheiată (ex: **am lucrat**, **am băut**, **am spus**, **am citit**, **am urât**).

Timpul mai-mult-ca-perfectul exprimă o acțiune (stare sau existență), desfășurată în trecut, încheiată înaintea altei acțiuni încheiate (ex.: **lucasem**, **băusem**, **spusesem**, **citisem**, **urâsem**). **Citisem** poezia când **a venit** prietenul meu la mine – acțiunea de a citi a avut loc înaintea acțiunii încheiate de venire a prietenului. Este cel mai îndepărtat timp de momentul vorbirii.

Timpul viitor arată o acțiune ce se desfășoară după momentul vorbirii (ex.: voi lucra, voi bea, voi spune, voi citi, voi urî). Timpul viitor are trei forme populare: oi lucra, o să lucrez, am să lucrez și forme ale viitorului anterior: voi fi lucrat, oi fi lucrat. Verbele la timpul viitor sunt la modul indicativ și arată o acțiune reală, sigură.

Modul conjunctiv – verbele exprimă o acțiune realizabilă, posibilă. Se recunoaște după conjuncția „să”. Are două timpuri: prezent (să lucrez, să beau, să spun, să citesc, să urăsc) și perfect (să fi lucrat, să fi băut, să fi spus, să fi citit, să fi urât).

Modul condițional-optativ – verbele exprimă o acțiune dorită sau condiționată (care depinde de cineva sau ceva). Are două timpuri: prezent (aș lucra, aș bea, aș spune, aș citi, aș urî) și perfect: aș fi lucrat, aș fi băut, aș fi spus, aș fi citit, aș fi urât). Verbele la modul condițional-optativ sugerează caracterul *reflexiv* al textului, întrucât arată o dorință sau o condiție.

Modul imperativ – verbele exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat sau o rugămintă prin care vorbitorul solicită interlocutorului să îndeplinească o acțiune. Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural, afirmativ și negativ: lucrează!, nu lucra!, lucrați!, nu lucrați!

Acțiunea exprimată de verbele la modul imperativ urmează să se întâmple, ca urmare a poruncii, îndemnului, sfatului sau rugăminții exprimate de către vorbitor. În funcție de text, poți stabili dacă este vorba despre o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugămintă sau chiar un ordin și poți discuta despre intonația, sentimentele și atitudinea celui care a realizat mesajul.

2. Modurile nepersonale (nepredicative) sunt: infinitiv, gerunziu, participiu și supin.

Modul infinitiv denumește acțiunea (starea sau existența) și precizează numele acesteia. Se construiește cu ajutorul prepoziției „a”: a cânta, a bea, a spune, a citi, a urî.

Modul gerunziu prezintă o acțiune (stare sau existență) în desfășurare. Se recunoaște după terminațiile (sufixe gramaticale): **-ând** sau **-ind** (cântând, bând, spunând, citind, urând). Este unul dintre cele mai expresive moduri, deoarece terminația **-ând** sugerează durerea profundă sau geamătul abia reținut al personajului, dar și acțiunea în desfășurare, o acțiune continuă, care nu se va sfârși niciodată: „Din ochi lăcrimând/ Pe câmp alergând/ De toți întrebând/ Și la toți zicând...” („Miorița”). Verbele la modul gerunziu accentuează durerea măicuței bătrâne, căutarea neîntreruptă și neliniștea ei, sentimente determinate de faptul că nu știe ce s-a întâmplat cu fiul ei drag.

Modul participiu arată o acțiune trecută, suferită de un obiect. Se recunoaște după terminațiile (sufixe gramaticale) **-t** sau **-s**: cântat, băut, spus, scris. Verbele la participiu primesc terminații adjectivale, însoțesc substantive cu care se acordă în gen, număr și caz și devin adjective (prin schimbarea clasei gramaticale sau conversiune). În această situație ele pot avea valori stilistice de **epitete**. Participiul poate avea valoare adverbială sau poate deveni substantiv, realizând diferite figuri de stil (epitete, metafore sau personificări): „Stătea pe piatra de hotar cu capul în mâini și încerca să dea de curgerea până mai ieri a gândirii sale **liniștite, îndârjit și hotărât** să nu cruțe nimic pentru a o regăsi...” (Marin Preda, „Moromeții”).

Modul supin exprimă o acțiune prezentată ca destinație sau scop. Se construiește punând în fața participiului o prepoziție: **de** cântat, **pentru** cântat, **din** cântat etc.

V. Comentarea unei secvențe din text

A comenta un text înseamnă, conform *Dicționarului Explicativ al limbii române*, „a analiza, a interpreta critic textul unei opere literare”. Simpla prezentare a conținutului nu înseamnă comentarea textului dat. Pentru a realiza un comentariu, este bine să pornești de la încadrarea textului în gen (epic, liric sau dramatic), cu toate consecințele ce decurg de aici, recunoașterea și interpretarea figurilor de stil, a imaginilor artistice, stabilirea câmpului semantic dominant. Pe lângă toate aceste elemente, trebuie să prezinți semnificațiile secvenței. După ce ai înțeles mesajul transmis, eventual îți scrii pe ciornă despre ce este vorba în textul respectiv, încerci să răspunzi la întrebările: „Care este rolul secvenței/ideilor prezentate în context?” „Ce sentiment se desprinde din aceste idei?”

Pentru **genul epic** poți stabili *instanțele comunicării narative* (autor, narator – tipul de narator în textul dat, personaje - tipuri de personaje, cititor), *momentele subiectului* (dacă fragmentul dat spre a fi comentat aparține unuia dintre momentele subiectului: expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punct culminant, deznodământ), *modul de expunere predominant* (în general narațiunea și dialogul). Analiza textului narativ poate porni de la întrebările: „Cine povestește?”; „Cum (se) povestește?”; „Ce se povestește?”; „Despre cine se povestește?”

Pentru **genul liric** poți stabili *mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric*, prezența subiectivismului, mesajul transmis în mod direct sub forma unei *confesiuni lirice*, *modul de expunere dominant monologul/monologul adresat* (dacă este un monolog liric) sau *descrierea*. La Subiectul al II-lea cerința de a comenta textul se combină cu evidențierea relației dintre ideea poetică și mijloacele artistice. Formularea pentru răspunsul la această cerință poate avea aspectul următor: *Relația dintre ideea poetică și mijloacele artistice folosite este de interdependență/concordanță/corespondență/punere în evidență reciprocă etc. Ideea poetică este pusă în evidență de mijloacele artistice folosite (figuri de stil, imagini artistice, alte procedee stilistice).*

Pentru **genul dramatic**, în afară de recunoașterea și interpretarea figurilor de stil (dacă există), poți stabili trăsături ale genului dramatic – *organizarea textului sub formă de acte, scene (tablouri)*, *prezența notațiilor autorului (a didascalilor)*, *modul de expunere predominant dialogul care se împletește cu monologul scenic, iar numele personajelor sunt scrise în fața replicilor.*

Pare complicat, dar nu este. Trebuie doar să pornești de la ideea că vei reuși cunoscând câteva aspecte. Nu este greu să citești textul și să stabilești câmpul semantic dominant și legătura dintre cuvinte. De aici pornește și înțelegerea textului; chiar dacă mai sunt unii termeni necunoscuți, aceștia nu te vor împiedica să vezi esența mesajului, ceea ce a vrut scriitorul să transmită, iar dacă nu recunoști vreo figură de stil sau vreo imagine artistică, poți să te referi la aspectele enunțate mai sus, încadrând textul de comentat în fragmentul mai mare care ți-a fost dat. Punctajul maxim este primit de candidatul care are un limbaj adecvat și demonstrează că poate prezenta o secvență dintr-un text, folosind termeni specifici criticii literare.

VI. Genul epic

Genul epic cuprinde opere literare epice în care sentimentele sunt prezentate în mod indirect, prin intermediul personajelor și al acțiunii.

Opera epică presupune:

Narator – narațiune – personaje – acțiune (întâmplări) – subiect (momente ale subiectului) – repere spațio-temporale.

Structura textului narativ:

- instanțele comunicării narative: autor, narator, personaje, cititor;
- perspectivă și viziune narativă;
- construcția subiectului, temă, motiv, episod, conflict, incipit, final, relații temporale și spațiale în narațiune, particularități ale compoziției, tehnici narative, construcția personajului, modalități de caracterizare, acțiune – momente ale subiectului: expozițiunea/expoziția, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul;
- limbajul prozei narative, arta narativă.

VII. Instanțele comunicării narative

1. AUTORUL „este persoana care creează o operă literară, modificând realitatea prin imagini artistice, selectând, combinând și nuanțând limbajul pentru a oferi o altă imagine a realității. În textul epic, el este cel care îl plămăiește pe narator, inventează acțiunea, dă viață personajelor, optează pentru o anumită instanță narativă etc. (...) Personajul nu este așadar decât un artificiu

construit de autor pentru a exprima sensul pe care acesta îl atribuie realității evocate, este purtătorul unui mesaj”².

2. NARATORUL/POVESTITORUL „este cel care relatează succesiunea evenimentelor, o instanță intermediară între autorul și cititorul operei epice, o «voce» sau o proiecție aparent neutră a scriitorului”³. *Naratorul își asumă o perspectivă, o atitudine față de evenimentele prezentate, fiind o proiecție a conștiinței scriitorului.*

TIPURI DE NARATORI

1. după atitudinea față de universul narat:

a. narator obiectiv – relatează întâmplările într-o manieră impersonală, neutră.

b. narator subiectiv – participă la acțiunea pe care o relatează din punctul său de vedere, interpretează, califică sau comentează din perspectivă personalizată evenimentele/personajele.

2. după perspectiva narativă adoptată/punctul de vedere:

a. perspectiva obiectivă/ auctorială: narator omniscient, obiectiv care știe totul despre personajele sale (acțiuni, gânduri, trăiri psihoafective) și **narator ubicuu/omniprezent** (este prezent peste tot, el este „în spatele” personajelor pe care le conduce către un deznodământ ales dinainte, de cele mai multe ori, conform intenției sale).

b. perspectiva subiectivă/actorială: narator uniscient, subiectiv – știe doar adevărul personajului care este implicat în acțiune pe care o relatează din perspectivă proprie, subiectivă, fără a se putea obiectiva.

3. după relația cu celelalte instanțe narative:

a. narator heterodiegetic – narațiune la persoana a III-a

b. narator homodiegetic – narațiune la persoana I, mărci ale subiectivității.

4. după relația cu personajele:

a. narator > personaj. Naratorul știe totul despre personajele sale.

b. narator < personaj. Privește personajul din exterior, spune mai puțin decât știe acesta.

c. narator = personaj. Naratorul știe tot atât cât personajul său, cu care se identifică. El participă la acțiunea pe care o relatează din perspectivă subiectivă.

d. narator-martor = ia parte la acțiune în calitate de personaj secundar, este prezent la momentele importante ale acțiunii, are mai mult statut de observator decât de participant activ.

e. narator-„colporteur” = relatează o acțiune la care n-a participat, dar în care se implică afectiv, cunoscând-o bine din mărturia unui apropiat care a trăit-o direct și în numele căruia pretinde că vorbește.

FUNCȚIILE NARATORULUI

1. **Funcția narativă sau de reprezentare** care se combină cu **funcția de control** sau de **regie**. Introduce discursul actorilor prin *verba dicendi* (declarative, ale spunerii, zicerii) și *sentiendi* (prin simțuri – a vedea, a auzi, a mirosi etc.) sau le poate semnala intonația prin indicații scenice.

2. **Funcția de interpretare** – opțională, când își manifestă sau nu poziția interpretativă, ideologică.

3. **Funcția comunicativă**, discurs comunicativ, prin care naratorul se adresează naratarului său, fie pentru a produce asupra lui un efect, fie pentru a menține contactul cu el.

4. **Funcția metanarativă** – discurs prin care naratorul se pronunță în povestire asupra narațiunii înseși.

5. **Funcția evaluativă** – pronunță o judecată intelectuală sau morală asupra istoriei sau asupra actorilor implicați, prin epitete, comparații, comentarii. Se referă direct la istoria romanică și la actorii ei; exprimă mai ales atitudinea intelectuală a naratorului.

² Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș, *Compendiu de teorie și critică literară*, Ed. Polirom, 2003, p.146.

³ Idem, p. 146.